

ילדים של הלב

הסדרה לחקר ישראל – חברה, תרבות והיסטוריה

עורכי הסדרה

ד"ר יצחק בנימיני

עידן צבעוני

ועדה אקדמית

פרופ' אליעזר (אד) גרינשטיין

פרופ' רבקה פלדחי

ד"ר יותם חותם

ילדים של הלב

היבטים חדשים בחקר פרשת ילדי תימן

עורכים

טובה גמליאל ונתן שיפריס

דסלינג

Children of the Heart

New Aspects of Research on the Yemenite Children Affair

Tova Gamliel and Nathan Shiffriss (eds.)

Israel studies series - society, culture, history

Series Editors: Dr. Itzhak Benyamini and Idan Zivoni

Academic Board: Prof. Ed Greenstein, Prof. Rivka Feldhay, Dr. Yotam Hotam

Language editor: Ronit Rosenthal

Graphic Design: Raaya Karas

Cover Design: As we Design

All Hebrew rights reserved by
© RESLING Publishing and
The Association For Society and Culture,
Documentation and Research, 2019

Resling, Sderot Yehudit 35, Tel Aviv 6701637

www.resling.co.il

Printed in Israel, 2019

ספר זה רואה אור בהוצאה משותפת של רסלינג
והאגודה לטיפוח חברה ותרבות, תיעוד ומחקר

ספר זה רואה אור בסיוע משרד התרבות והספורט, מנהל התרבות

הציור שעל הכריכה הוא מעשה ידיו של הצייר שי יוסף.
הציור מתבסס על תצלום של צלם לשכת העיתונות הממשלתית דוד אלדן,
ממחנה היציאה מתימן 'גאולה' (חאשד) של ידי עדן, 1.12.1949
(באדיבות לשכת העיתונות הממשלתית).

עורכת לשון: רונית רזנטל

סדר דפוס: רעיה קרס

עיצוב עטיפה: As we Design

www.resling.co.il

רסלינג, שדרות יהודית 35, תל אביב 6701637

טל: 03-6956704

נדפס בדפוס קורדובה בע"מ, חולון
© כל הזכויות שמורות להוצאת רסלינג ולאגודה לטיפוח חברה ותרבות, תיעוד ומחקר.

נדפס בישראל, תשע"ט, 2019

תוכן העניינים

תודות / 7

הקדמה מעמדה האינטלקטואלי של הפרשה טובה גמליאל / 9

שער ראשון קצוות בטוח הטרגדיה

יחס מנהיגות היישוב ליוצאי תימן כרקע להבנת תופעת היעלמות

הילדים לאחר קום המדינה בת־ציון עראקי־קלורמן / 55

המחאה על פרשת ילדי תימן: בין עדה למדינה

סיגל עוזר־רויטברג / 75

פרשת ילדי תימן בראי תופעת ההעברה בכפייה של ילדים במאה

ה־20 רות אמיר / 117

הפקעת הורות: מפרשת ילדי תימן ועד היום

אסתר הרצוג / 163

שער שני מוראותיה של מעבריות

בין תימן לישראל: מ'מרבד הקסמים' לפרשת ילדי תימן

אסתר מאיר־גליצנשטיין / 207

'אימהות מזניחות': הבניית האימהות של נשים מזרחיות בתקופת

המנדט ובראשית שנות המדינה דפנה הירש וסמדר שרון / 253

בנתיב היעלמותם של ילדי ישראל הנעדרים או: כיצד פעלה

השיטה? נתן שיפריס / 299

'חֶק' הוּם לְהוּם': על אובדן ומלנכוליה אזרחית

טובה גמליאל / 367

שער שלישי לימבו: בין אין מוצא לתקווה

'אם אח אני, איה אחֹתִי?' על גל המחאה הראשון שהובילו הוועדה

הציבורית לגילוי ילדי תימן הנעדרים ועיתון 'אפיקים'

מנשה ענזי / 401

מדוע נחקרה פרשת ילדי תימן הנעדרים לראשונה רק בשנים

1967-1968? דב לויטן / 433

באין חשד אין חקירה אמיתית: בחינה ביקורתית של דין וחשבון ועדת

החקירה הממלכתית בעניין פרשת היעלמותם של ילדים מבין

עולי תימן בשנים 1948-1954, תשס"ב 2001 בועז סנג'רו / 475

דיווח או טיוח? פרשת ילדי תימן בראי התקשורת הישראלית

שושנה מדמוני־גרבר / 531

עליית מעמד הביניים המזרחי ושאלת מיצוי הבריור הממלכתי

בפרשת ילדי תימן נסים ליאון ואורי כהן / 577

עדות אישית מאירועי יהוד: מסעי־חוקרת אל האמת שמאחורי

'הכת התימהונית' שושי זייד / 619

אפילוג דיאלוגי: שאלות למחברים יוסף ויילר / 653

אחרית דבר נתן שיפריס / 717

המחברים / 725

תודות

אנו מבקשים להביע את הוקרתנו העמוקה לכל התומכים בקובץ, שהעניקו מכישרונם, ניסיונם וממונם, ושזכותם הייתה העריכה לחוויה מרגשת ומלאת תקווה.

תודתנו לפרופ' יוסף ויילר, שליווה את הכנת הקובץ, עיין, העיר והעלה תרומה רבת־ערך לתוכן הדברים, ולפרופסורים אמנון רו־קרקוצקין ודוד לוי־פאור על עצותיהם הבונות.

רוב תודות לד"ר יגאל בן שלום, יו"ר האגודה לטיפוח חברה ותרבות, תיעוד ומחקר (ע"ר), על פעילותו המבורכת לעידוד המחקר על תרבות תימן, על המימון הנדיב לפרויקט זה ועל מעורבותו יוצאת הדופן לאורך הדרך. תודה על תמיכתם הנדיבה של קרן שניצר באוניברסיטת בר־אילן, ושל משגב ירושלים, המרכז לחקר ולהוראת מורשת יהדות ספרד והמזרח באוניברסיטה העברית, בראשותם של הפרופסורים ירון בן־נאה ומרים פרנקל.

יבואו על הברכה מר עדיאל בן שלום, שניהל את מערכת התרומות בגיוס המונים, מר אלי דרומי (דראמי) על תרומתו הנדיבה לזכר הורי המשפחה, שמעון דרומי, בנימין נעים חייק ושולמית דרומי, ומר מוטי מגער על תרומה ייחודית. כמו כן, תודה גדולה

לגב' דבורה סילבר, מר קרלוס בן-נאים, גב' שילה גבריאלי, מר יוסי סרודי, ד"ר וחד מדאח, מר רוני אחרק, מר נסים שובב, מר חנניה קורש, מר אוהד בן שלום, מר אלדד בן שלום, מר עדיאל בן שלום, מר משה קהלני, ותורמים רבים אחרים שנענו לקריאתנו.

אנו מלאי הערכה לעו"ד מר נסים עוג'ר על שקידתו לקידום הוצאת הקובץ במסגרת פעילותו הציבורית הענפה למען פתרון הפרשה. תודה רבה למר שי טוביאן על תרומתו יוצאת הדופן בהפניות למידע אקטואלי בתקשורת ומחוצה לה.

תודה מיוחדת לצייר מר שי יוסף על ציור האם ובנה, יצירה שהקדיש לכריכת הספר ברוב כשרון, הזדהות ונדיבות, לצלם דרור ורשבסקי וללשכת העיתונות הממשלתית.

הוקרתנו נתונה לכל החוקרות והחוקרים שתרמו מפרי עטם ברגישות ובתחושת שליחות.

נחתום בהבעת תודה והוקרה מקרב לב לצוות הוצאת הספרים רסלינג, למנהלי ההוצאה ד"ר יצחק בנימיני ומר עידן צבעוני, למופקדות על העריכה הלשונית של הספר ועל הכנתו לדפוס, גב' רונית רוזנטל וגב' רעיה קרס, ולמעצב הכריכה מר אילן פוטש, על מסירותם הרבה במלאכת הפקת הספר המוקפדת.